

ВІДГУК
офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора Легези Юлії
Олександрівни на дисертацію
Крінціленка В'ячеслава Сергійовича «Принцип розумності
у адміністративно-процесуальних правовідносинах», подану на здобуття
освітньо-наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності
081 «Право»

1. Актуальність теми дисертації. Актуальність теми дисертації «Принцип розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах» зумовлена зростаючим значенням дотримання стандартів правової держави, зокрема у сфері публічного адміністрування та захисту прав людини. У сучасних умовах реформування адміністративного судочинства та оновлення підходів до публічної служби принцип розумності стає необхідним орієнтиром для забезпечення балансу між публічними інтересами держави та приватними інтересами громадян.

Попри те, що принцип розумності згадується в законодавстві (зокрема, у Кодексі адміністративного судочинства України), його зміст, межі застосування та практичне значення залишаються недостатньо визначеними. Це створює правову невизначеність як для судів, так і для суб'єктів владних повноважень. Тому дослідження природи, функцій та особливостей реалізації цього принципу є своєчасним і важливим як для науки адміністративного права, так і для вдосконалення правозастосовної практики.

Власне пошуку напрямів забезпечення ефективності застосування принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах присвячена дисертаційна робота В.С. Крінціленка.

Аналіз забезпечення ефективності застосування застосування принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах, проведений у кваліфікаційній науковій роботі, свідчить, що автор комплексно та творчо підійшов до вирішення основних завдань, поставлених у дисертації. Варто підкреслити належно обраний методологічний підхід

щодо дослідження окреслених проблем, що свідчить про достатній рівень володіння дисертантом сучасними методами наукового пізнання. Загальнотеоретична конструкція поданого матеріалу сформульована з урахуванням сучасних вимог, нових ідей і тенденцій. В.С. Крінціленко досягає вирішення поставлених завдань за допомогою загальнонаукових методів, що базуються на діалектичному підході до об'єкта, який досліджується, так і спеціальними прийомами наукового пізнання.

Вище викладені обставини роблять дослідження В.С. Крінціленка практично значимим, а відтак й вкрай актуальним.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Вивчення тексту дисертації свідчить про науково обґрунтований системний підхід автора до проблеми: аргументовано сформульована актуальність теми, досить чітко визначені об'єкт, предмет, мета та задачі дослідження, комплексно підібраний необхідний для виконання цих завдань методологічний інструментарій. Робота складається зі вступу, двох структурно-логічно пов'язаних між собою розділів, висновків, списку використаних джерел (243 найменування), додатків (серед яких є і розроблений авторський проект Закону України «Про оптимізацію механізму реалізації принципу розумності»). Її матеріал поданий у логічній послідовності, що сприяло розкриттю дисертантом взаємопов'язаних між собою теоретичних і практичних аспектів досліджуваної проблеми.

Високий ступінь наукової обґрунтованості результатів виконаного дослідження, що в концентрованому вигляді знайшли відображення у сформульованих здобувачем наукових положеннях, висновках і рекомендаціях, забезпечено методологічним і теоретичним обґрунтуванням його вихідних положень; застосуванням комплексу наукових методів, адекватних об'єкту, предмету, меті і задачам дослідження; використанням сучасних досягнень юридичної науки та широкої джерельної бази дослідження; здійсненням апробації основних концептуальних ідей і

положень дослідження. Вдалий вибір методів дослідження, аналіз і синтез наукової літератури, нормативно-правових актів та узагальнення отриманої інформації з метою дослідження адаптації законодавства України про відходи до законодавства країн Європейського Союзу в контексті українського державотворення, спрямованого на розбудову сервісної моделі системи суб'єктів публічної адміністрації, дозволили успішно розв'язати поставлені задачі.

3. Достовірність і наукова новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, підтверджується їх апробацією у відкритому друку, обговоренням на наукових конференціях, інших наукових заходах. Достовірність одержаних результатів підтверджується не тільки їх суто науковою значимістю, як певною системою здобутих дисертантом нових знань, що заповнюють деякі прогалини в адміністративному праві та процесу, але й їх практичною затребуваністю на сучасному етапі, зокрема для вдосконалення застосування принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах. Проведена автором науково-дослідна робота є результатом власних напрацювань здобувача, який здійснив вдалу спробу визначити напрями забезпечення ефективності застосування принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах.

Новизна дослідження полягає насамперед в постановці та актуалізації автором питання про те, щоб на підставі комплексного аналізу наявних наукових та нормативних джерел встановити напрями адаптації законодавства України про застосування принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах, окреслити проблеми її нормативного визначення, сформулювати пропозиції щодо вдосконалення чинного законодавства в цій сфері і практики його застосування.

Висвітлені автором пропозиції можуть бути застосовані: у науково-дослідній сфері – для подальших досліджень загальнотеоретичних питань щодо встановлення змісту принципу розумності у адміністративно-

процесуальних правовідносинах, удосконалення його наукового підґрунтя; в правотворчій діяльності – при підготовці проєктів нормативно-правових актів, спрямованих на вдосконалення й усунення прогалин в застосуванні принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах; у правозастосовній діяльності – для вдосконалення та підвищення ефективності практичної діяльності органів державної влади та управління у сфері застосування принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах; у навчальному процесі – при підготовці підручників та навчальних посібників із курсів: «Адміністративне право», «Адміністративно-деліктне право», «Проблеми адміністративного права», а також при підготовці дисертаційних робіт та монографічних досліджень із питань правового забезпечення застосування принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах.

Стосовно наукової новизни дисертаційної роботи слід зазначити, що оскільки проведене здобувачем дослідження ефективності застосування принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах здійснене вже на створеній його попередниками науково-літературній базі як у сфері адміністративного права, так і інших галузевих сфер правореалізації та правозастосування, зокрема, на базі результатів наукових досліджень з науки адміністративного права та процесу, дисертант сформулював наукові висновки та рекомендації, що відповідають сучасним завданням юридичної науки та практики правозастосування. Погоджуючись у цілому з усіма визначеними автором складовими новизни дослідження, вважаємо за необхідне акцентувати особливу увагу на деяких з них.

Заслуговує на увагу висновок, обґрунтований В.В. Крінціленком, що полягає у тому, що реалізація принципу розумності залежить від об'єктово-суб'єктних характеристик сфери його впровадження, і тому корелюється як із здатністю особи відобразити зміст та значення відповідних правових норм, так із вимогами щодо доцільності застосування норм в межах відповідних обставин. Автором наголошено, що реалізація принципу розумності в

цілому, і зокрема, в межах адміністративно-процесуальних правовідносин має відбуватися із дотриманням «людиноцентристської» концепції побудови управлінської функції держави, де людина є найвищою соціальною цінністю і має визначати зміст діяльності владних суб'єктів (підрозділ 1.1).

Автором вірно визначено, що розкриття методології дослідження принципу розумності як принципу адміністративно-процесуальних правовідносин має слідувати шляхом сходження від загального та спеціального, де загальним нами розглядається пізнання в цілому система принципів права, а спеціальним – власне зміст принципу розумності та особливості його запровадження до адміністративно-процесуальних правовідносин на різних їх стадіях. Дисертантом обґрунтовано, що адміністративно-процесуальні відносини включають у своїй структурі : адміністративно-реєстраційні правовідносини; адміністративно-деліктні правовідносини; адміністративно-судочинні правовідносини; адміністративно-оскаржувальні правовідносини (с. 38-48).

Заслуговує на позитивну оцінку досягнутий дисертантом висновок про те, що застосування принципу розумності є більш характерним для законодавства країн англосаксонської правової системи, де запроваджено розуміння людини як розумної біологічної істоти, що здатна (та повинна) володіти можливостями із здійснення раціональної оцінки власних дій чи проявів діяльності оточуючого її середовища. Дисертантом визначено за доцільне покладення в основу правового регулювання та правозастосовчої практики презумпції, що пересічна людина наділена розумом, здатна контролювати, керувати та оцінювати свої дії чи бездіяльність є тим необхідним соціальним орієнтиром, що створює умови для реалізації нормативних вимог (підрозділ 1.3).

Варто підтримати прагнення авторки у пошуку напрямів оптимізації процесів кодифікації адміністративно-процедурного законодавства України, де В.С. Крінціленко обґрунтовує необхідність внесення змін до ч. 3 ст. 2 КАС України, де її пункт 8 викласти у такій редакції: «розумність, в тому числі

дотримання розумних строків розгляду справи судом»; до статті 4 Закону України «Про адміністративну процедуру» серед принципів адміністративної процедури необхідно передбачити принцип розумності у такій редакції – «добросовісність, розумність і справедливість»; до статті 10 Закону України «Про адміністративну процедуру» (додаток Б).

В межах другого розділу автором розглядається проблематика : реалізації принципу розумності в дозвільно-ліцензійних провадженнях; реалізації принципу розумності в адміністративно-деліктному провадженні; реалізації принципу розумності в адміністративно-судочинних правовідносинах; реалізації принципу розумності в адміністративних контрольно-наглядових провадженнях.

Зокрема, важливим з точки зору теоретико-наукової цінності здійсненого дослідження є висновок В'ячеслава Сергійовича про те, що зроблено висновок, що важливо, проводячи реформи у сфері адміністративних послуг, звертати увагу на принципи, які слугують спільною платформою для розвитку системи адміністративних послуг у Європейському Союзі, зокрема процесу реалізації принципу розумності в дозвільно-ліцензійних провадженнях. Вказано, що окрім досліджуваного принципу, до принципів відносяться: принцип субсидіарності та пропорційності; принцип орієнтації на споживачів, громадян та підприємства, потреби яких визначаються переліком та порядком надання адміністративних послуг; принцип публічного доступу; принцип безпеки (конфіденційності); принцип багатомовності; принцип адміністративної простоти; принцип прозорості; принцип стійкості інформації; принцип відкритості; принцип обміну досвідом; принцип адаптивності; принцип ефективності та результативності (підрозділ 2.1).

В.С. Крінціленко зроблено висновок, що вивчення кращих практик організації надання адміністративних послуг у зарубіжних країнах дасть змогу розробити стратегічно важливі напрями та конкретні засоби реформування сфери надання таких послуг органам державної влади в

Україні. Слід зазначити, що основними напрямками вдосконалення реалізації принципу розумності в дозвільно-ліцензійних провадженнях у розвинених країнах були і залишаються: децентралізація надання адміністративних послуг шляхом делегування таких повноважень місцевим органам влади або приватним організаціям на основі договірної-договірної форми відносин з останніми «Роздержавлення послуг» (приватизація, використання методів приватного сектора в державних установах, і т.д.); створення максимально зручних і доступних умов отримання послуг споживачам (зокрема, розвиток ідеї інтегрованих офісів - центрів, що працюють за принципом «єдиного вікна»); впровадження інформаційних технологій надання послуг. Це стосується як цифровізації окремих послуг, так і створення порталів державних послуг (наприклад, www.service-public.fr (Франція), www.serviccanada.gc.ca (Канада)); визначення переліку адміністративних послуг шляхом моніторингу думки споживачів, тобто громадян; встановлення партнерських відносин між державою та її населенням, де громадянин є замовником (споживачем), а держава через уповноважені органи виступає сервісним елементом у задоволенні її потреб; чіткий контроль за якістю послуг, що надаються, та визначення рівня задоволеності громадян їх отриманням; впровадження обґрунтованих процедур прийняття рішень, які мінімізують умови для корупції та зловживань.

Автором зроблено висновок, що реалізація принципу розумності в адміністративно-деліктному провадженні передбачає відсутність будь-якого надмірного інтересу суб'єкта публічного управління до результатів розгляду адміністративної справи. Тобто суб'єкт владних повноважень під час розгляду справи і в процесі здійснення своїх повноважень не повинен проявляти будь-якої упередженості або особистих переконань.

Здобувачем розроблено й інші наукові положення, які є новими для теорії адміністративного права, а також варто підтримати розроблені здобувачем пропозиції та рекомендації щодо внесення змін до чинного законодавства у цій сфері. Так, автором розроблено пропозиції про внесення

змін до Кодексу адміністративного судочинства України, Закону України «Про правотворчу діяльність», Закону України «Про адміністративну процедуру» стосовно досліджуваної проблеми з використанням сучасної методології юридичної техніки з метою вдосконалення нормативного регулювання та організаційного забезпечення застосування принципу розумності у сфері адміністративно-процесуальних правовідносин (додаток Б).

Дисертація носить завершений характер, мета дослідження досягнута, завдання роботи виконані.

4. Загальна оцінка дисертаційної роботи та повнота викладу одержаних результатів в опублікованих працях. Основні положення, висновки та рекомендації, що містяться в дисертаційному дослідженні, викладено у 4 наукових статтях, що визнані як фахові з юридичних дисциплін, і 3 тезах доповідей на наукових конференціях та круглих столах.

Усе вищезазначене дозволяє зробити висновок, що дисертаційна робота В.С. Крінціленко написана на високому теоретичному рівні, має значну наукову та практичну цінність. Автором сформульовані положення, що мають важливе значення для встановлення напрямів забезпечення застосування принципу розумності у сфері адміністративно-процесуальних правовідносин.

5. Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Оцінюючи в цілому позитивно дисертацію В.С. Крінціленко водночас вважаємо за необхідне звернути увагу на питання, які могли би, на нашу думку, слугувати предметом додаткових пояснень з боку дисертанта або ж дискусії при захисті дисертаційної роботи:

1. Аналіз дисертантом принципу розумності в праві України у взаємозв'язку з іншими принципами права позитивно вплинуло б на розвиток правової принципології та її системоутворююче значення, що вимагає від автора його розкриття в межах підходів до визначення змісту сучасної адміністративно-правової доктрини та практики;

2. Виокремлені та проаналізовані автором функції принципу розумності в адміністративно-процесуальних правовідносинах, що автором визначаються, як «складна сукупність», що складається із: ідеологічної функції; регулятивної функції; функції досягнення «економічності» правового регулювання; тлумачної функції; системоутворюючої функції; інформаційно-виховної функції; гуманістичної функції; змістовноутворюючої функції; прогностичної функції; охоронної функції; компенсаційної функції. При цьому поза увагою автора залишилось питання застосування принципу розумності у формуванні ціннісних орієнтирів в сфері тлумачення адміністративно-процесуального права та його реалізації;

3. В світлі подальших наукових досліджень теоретико-правових аспектів принципу розумності в адміністративно-процесуальних правовідносинах дисертанту доцільно більше приділити уваги аналізу досвіду функціонування вказаного принципу в адміністративно-процесуальному праві зарубіжних країнах, особливо в країнах Європейського Союзу, посилити обґрунтованість своїх висновків прикладами конкретних заходів, які вживаються вказаними країнами задля удосконалення функціонування вказаного принципу;

4. Практична цінність аналізованої роботи значно б зросла у разі висвітлення у роботі взаємодії принципу розумності у праві в різних його проявах із сучасними трендами життєдіяльності людини, зокрема, технологій програм та технологій штучного інтелекту.

Наведені спірні положення і висловлені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, яка носить самостійний і творчий характер, має наукову і практичну цінність. Наявність дискусійних питань, насамперед, характеризує складність і актуальність досліджуваної теми та власний підхід до її розгляду дисертантом. В дослідженні автором вдалося досягти його мети.

Усе викладене дає підставу для висновку про те, що дисертація **Крінціленка В'ячеслава Сергійович на тему «Принцип розумності у**

адміністративно-процесуальних правовідносинах» є завершеною науковою працею. Враховуючи досягнення авторкою мети та задач дослідження, в яких отримані нові науково обґрунтовані результати, впровадження яких сприятиме забезпеченню ефективності реалізації принципу розумності у адміністративно-процесуальних правовідносинах, і є наявними всі підстави відмітити, що дисертація В.С. Крінціленка відповідає вимогам, передбаченим Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44, а її автор – В'ячеслав Сергійович Крінціленко заслуговує на присудження йому за результатами публічного захисту ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Офіційний опонент:

**доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного, господарського та екологічного права
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»**

Ю.О. Легеза

**Підпис Ю.О. Легези засвідчую:
Вчений секретар Вченої ради
Національного технічного університету
«Дніпровська політехніка»**

Т.М. Калюжна